

UDK: 27-36:929 Ozana Koterska, Bl.
UDK: 821.163.4-97

Milica LUKIĆ (Osijek)

Filozofski fakultet Sveučilišta J. J. Strossmayera

KULT BLAŽENE OZANE U KNJIŽEVNOM STVARALAŠTVU (nacrt)

U radu se aktualizira knjiga don Nike Lukovića *Blažena Ozana Kotorka. Jubilarno izdanje povodom 400. godišnjice smrti (1565–1965)* objelodanjena u Kotoru 1965. godine. Riječ je o nepravedno zaboravljenju izvoru u kojemu je na do sada naj-sustavniji način prikazan život i djelovanje sestre dominikanke (recluse) i bokokotorske blaženice, simbola ekumenizma, Bl. Ozane, čiji se kult ubrzo nakon njezine smrti proširio po Europi (posebice Italiji, Španjolskoj, Njemačkoj, Nizozemskoj), te povijesne i kulturne prilike vremena u kojemu je živjela u Kotoru, kao i brojna dokumenta, bilo književna, bilo historiografska. Uz pomoć toga i nekih suvremenih izvora (*Stara književnost Boke, Hrvatska književnost Boke Koterske do preporoda* i dr.) registrira se kult Bl. Ozane zabilježen u književnoumjetničkom stvaralaštvu od vremena njezine smrti, tj. druge polovice 16. stoljeća, do naših dana.

Ključne riječi: *Bl. Ozana Koterska, književnoumjetničko stvaralaštvo, don Niko Luković*

*Ti, Ozano, slavo Crne Gore, radosti Kotora,
uzore pokorničkih djevice pomози nam u borbi
s neprijateljem duše i brini se za sve slabe, koji
se uzdaju u tvoj zagovor.*¹

¹ Dio antifone na čast Bl. Ozane koju je pjevao Kaptol stolne crkve i svećenstvo ulazeći u crkvu Sv. Pavla, a kasnije Sv. Marije za vrijeme procesija prosnih dana.

I.

Vrijeme u kojem živimo više od svega vapi za čudom, za intervencijom koja dolazi izvan svijeta pojavnosti. U takvim trenucima na pozornicu stupaju sveci i blaženici, oni čije je posredništvo između ovoga i „onoga“ svijeta već prokušano i dokazano. Iako bi i to bio dovoljan motiv da se pozabavimo naslovljenom temom, stvarni su nam motivi aktualizirati nepravedno zaboravljen izvor, a zapravo najsustavniji prikaz života i djelovanja Bl. Ozane te povijesnih i kulturnih prilika vremena u kojemu je živjela u Kotoru, kao i brojnih dokumenata, bilo književnih, bilo historio-grfskih, knjigu don Nike Lukovića objelodanjenju u Kotoru 1965. godine u povodu 400. obljetnice smrti Bl. Ozane *Blažena Ozana Kotorka. Jubilarno izdanje povodom 400. godišnjice smrti (1565–1965)*.² Budući da je Ozana blaženica Katoličke crkve (štuje se na čitavom hrvatskom i crnogorskom katoličkom području, osobito kao zaštitnica svetog sjedinjenja) ponikla iz pravoslavlja i s crnogorskoga nacionalnog prostora, iz takozvanoga Zaljeva svetaca³, njezin je životopis, posebice u kontekstu književnoumjetničkih obrada, tema što se uklapa u projekt Kulture u doticaju: *Stoljetni hrvatski i crnogorski književni identiteti*, kojemu također želimo dati prilog.

II.

Blažena Ozana Koterska (Katarina Kosić) rođena je u Relezima kod Cetinja (Lješanska nahija) u Crnoj Gori 25. studenoga 1493. u pravoslavnoj obitelji, a umrla u Kotoru 27. travnja 1565. Započinjući tekst njezina životopisa, don Niko Luković⁴ zapisuje:

„Blažena Ozana je kćerka kršne Crne Gore, koja je krvlju svojih sinova, prolivenom za Krst časni i slobodu zlatnu, napisala istoriju koju vrijeme neće izbrisati, kao ni uspomenu maratonskih i

² U izdanju Dominikanske naklade Istina (Zagreb, 2007) objelodanjena je knjiga Marijana Biškupa *Blažena Ozana Koterska (1493.–1565.) : razmatranja o prvoj hrvatskoj blaženici s kratkim ikonografskim dodatkom*, do koje, nažalost, nismo mogli doći, čime je, vjerujemo, ovaj nacrt bitno osiromašen.

³ Boka kotorska poznata je i pod nazivom Zaljev (hrvatskih) svetaca jer su u njoj, osim Bl. Ozane, rođeni još neki sveci i blaženici Katoličke crkve koji su poput nje simboli ekumenskoga sjedinjenja, npr. Hercegnovljanin, ispovjednik, Sv. Leopold Bogdan Mandić (1866–1942) te Bl. Gracija iz Mula (1438–1508) poznat kao svetac euharistije, pomiritelj ljudi, zaštitnik ribara, radnika, neženja, vrtlara, pokornika i pomoraca. Svaka kotorska crkva ima sliku ovoga blaženika. I njima se, kao i Bl. Ozani, utječu i pravoslavni i katolici. Vidi: www.kotorskabiskupija.net (stranica posjećena 6. srpnja u 11:35).

⁴ *Blažena Ozana Kotorka. Jubilarno izdanje povodom 400. godišnjice smrti (1565–1965)* (dalje: *Blažena Ozana Kotorka*), Kotor, 1965, str. 11.

termopilskih heroja. To plemenito stijenje koje nam je dalo Njogoša, odnjihalo je i nju, veličinu ne na bojnem, ni književnom polju, nego u kršćanskim krepostima i požrtvovanju. Ona je opjevano fizičko junaštvo svojih zemljaka pretvorila u jedno drugo, po kojemu je ona pobjeda najveća kada je izvojevana nad samim sobom.“

Ta se pastirica vrlo rano počela zanimati za Boga i božansko, a u svojoj je potrazi u 14. godini došla u Kotor „tražeći Božju sliku“. Slike iz kotorskih crkava toliko su djelovale na mladu pastiricu da je odlučila Bogu u potpunosti posvetiti život kao „reclusa“, u strogoj klauzuri u samostanu Sv. Pavla. Ondje se obukla u redovničko odijelo dominikanskih trećoredica s imenom Ozana. Sedam je godina provela u ćeliji Sv. Bartola, a zatim Sv. Pavla. U svom dragovoljnom zatvoru provela je 50 godina moleći, radeći i čineći pokoru, a oko nje su se okupile i mnoge djevojke želeći nasljedovati njezin primjer kao dominikanke trećoredice. Ozanu su još za života njezini suvremenici štovali kao sveticu, a odmah poslije smrti njezino se štovanje proširilo po Italiji, Španjolskoj, Njemačkoj, Nizozemskoj. Moći su joj u staroj Gospinoj crkvi (Kolegijalna crkva – Collegiata) u Kotoru. Kult joj je potvrđen 1927. U ikonografiji se prikazuje kao dominikanka s križem u ruci i bičevima po strani.⁵ Budući da je potekla iz pravoslavlja i postala katolička redovnica, blažena je Ozana Kotorska i svojevrsan simbol sjedinjenja istočnih kršćana s Rimskom crkvom. Sveta Kongregacija obreda objavila je u Rimu 1927. na 460 stranica velikog formata (30 x 20 cm) dokumente o stoljetnom štovanju Bl. Ozane (*Sacra Rituum Congregatione Emo ac Revmo Domino card. Andrea Frühwirt ponente – relatore Catharensis seu Ordinis praedicatorum Confirmationis cultus ab immemorabili tempore praestiti servac Dei Hosannae de Catharo etc.*) koji su služili kao dokazni materijal u procesu za postizanje potvrde javnog i crkvenog štovanja blaženice od strane Sv. Stolice.⁶

⁵ Vidi: Mitar Dragutinac, Ozana Kotorka, - u: Anđelko Badurina (ur.), *Leksikon ikonografije, liturgike i simbolike zapadnog kršćanstva*, Sveučilišna naklada Liber, Kršćanska sadašnjost, Institut za povijest umjetnosti, Zagreb, 1979, str. 444 i str. Josip Antolović, DI, Ozana Kotorska (1493–1565), - u: Michael Glazier, Monika K. Hellwing (ur.), *Suvremena katolička enciklopedija*, Laus, Split, 1998, str. 693.

⁶ Zanimljivo je i znakovito što je tijelo Bl. Ozane, koje se danas nalazi u kotorskoj crkvi Sv. Marije, tzv. Koledati, 450 godina nakon njezine smrti velikim dijelom sačuvano. Prilikom premještanja tijela Bl. Ozane iz staroga u novi sarkofag 24. lipnja 1930. stručna je komisija, sastavljena od trojice liječnika (dr. Vicko Galvani, dr. Josip Korlaet, dr. Filip Lazarević), utvrdila: „Kostur leži u drvenom sarkofagu i odjeven je u svilenoj dumanjskoj odori, koja je potpuno sačuvana. Vidljivo lice, koje je na nosu, obraznicama i podbratku, prevučeno sa jednim pergamentnim tkivom kože, drugo nije nego osušena konzervirana

Prvi poznati životopis Bl. Ozane pripisuje se njezinu anonimnom suvremeniku, Kotoraninu, i pisan je na talijanskom jeziku. U prvoj polovici 18. st. na latinski ga je preveo dubrovački dominikanac Serafin (Cerva) Crijević. Nakon njega slijedi dr. Ivan Bolica, također suvremenik Bl. Ozane, kotorski plemić po zanimanju liječnik, koji je napisao njezin životopis pod nazivom *Vita della Beata Osanna da Cattaro*. Dubrovčanin, benediktinac, biskup u Stonu i poznati teolog te vrstan poznavatelj grčkoga jezika, također blaženičin suvremenik, Bazilije Gradić piše 1566/7. prvi literarni prikaz života Bl. Ozane *Libarce od djevstva*. Gradić je tu svoju knjigu kasnije preveo na talijanski i objavio u Rimu 1584. godine, a prevedena je i na poljski jezik.⁷ Prvi strani književnik koji se pozabavio životopisom Bl. Ozane je Firentinac, dominikanac P. Serafin Razzi (1531–1613), čuveni teolog i autor brojnih znanstvenih djela s područja filozofije i teologije. On je bio korizmeni propovjednik u Kotoru 1589. godine, tj. 24 godine poslije Ozanine smrti, kada je čuo mnogo oduševljenih priča o toj kotorskoj blaženici, što ga je ponukalo da napiše njezin životopis *Vita della reverenda serva di Dio, la Madre Suor Osanna da Cattaro*, koji je objelodanjen u Firenci 1595. godine. Krajem 16. st. taj je Razzijev tekst preveden na hrvatski jezik. Međutim, kako to nalazimo u *Staroj književnosti Boke*, vjerojatno se Razzi inspirirao, danas nažalost izgubljenom, pjesničkom obradom života Blažene Ozane pisanom latinskim jezikom autorom koje je kotorski pjesnik Ivan Bona (de) Boliris, podrijetlom iz stare patricijske obitelji kojoj su grana dubrovački Bone-Bunići. Nije poznato kada je de Boliris rođen, ali se pouzdano znade da je studirao u Padovi te da je bio sucem u Kotoru 1552. godine.⁸ Hrvatsku je književnu povijest ovaj pjesnik obogatio spje-

koža. Pomenuta koža drži na svome mjestu obadvije nosne kosti, koje, kako je poznato, inače otpadaju sa kostura lica. Prednji zubi su dobro očuvani toliko u gornjoj koliko u donjoj vilici, a fale 4-5. Između redaka zuba vidi se, u usnoj šupljini, jedno očuvano tkivo, koje izgleda kao mumificirani jezik. Ruke, prekrštene preko trbuha, potpuno su očuvane i prekrivene sa istim pergamentnim tkivom (kožom) kao i obraz. Svi su prsti čitavi, čak su i nokti sačuvani. Ruke su gibljive u svom zglobu a isto tako i u zglobovima metakarpalno-falangealnim i interfalangealnim. Stopala fale obostrano. Potkoljenice se čvrsto drže u zglobu koljena i prekrivene su kao lice i noge sa gorespomenutim tkivom. Na stražnjoj strani potkoljenice može se dobro napipati osušena mekana tkiva (koža, muskulatura). Čašica je na svome mjestu, na kojoj ima suha sabrana koža. Muskulatura nadkoljenice sačuvana je i u stanju osušenja. Pri prenosu tijela iz staroga u novi sarkofag vidi se, da se cijelo tijelo drži čvrsto u svim zglobovima.“ Vidi: *Blažena Ozana Kotorka*, str. 132–133.

⁷ Prema podacima don Nike Lukovića, obje se knjige nalaze u knjižnici Male Braće u Dubrovniku.

⁸ Ivo Banac, Slobodan Prosperov Novak, Branko Sbutega, *Stara književnost Boke: Antologija* (dalje: *Stara književnost Boke*), Slon, Zagreb, 1993, str. 24.

vom od tristo trideset i jednog heksametra – *Opis grada Kotora* (*Descriptio Ascrivienſis urbis per D. Joannem de Boliris Nobilem Catharenſem ad Heliam Zagurium concivem*) koji je nastao između 1538. i 1551. godine, i to upravo, kako tvrdi Luković, prema opisu Kotora koji je Serafin Razzi uvrstio u svoju povijest Dubrovnika (*La storia di Raugia*). Tako da je između ove dvojice autora došlo do razmjene „kulturnih dobara“.

Pretpostavlja se da je na temelju Razzijeva teksta 1628. godine nastao spjev u dvostruko rimovanim osmeračkim katrenama Vicka Bolice Kokoljića (rođen potkraj 16. stoljeća – umro sredinom 17. stoljeća), koji ima 188 stihova, *Život blažene Ozane složen po gospodinu Vičencu Bolici vlatelinu kotorskom prikazan mnogo poštovanoj gospođi Suor Katarini Bučića, priuri manastira svetoga Pavla reda svetoga Dominika*.

Gospođi Suor Katarini Bučića, svojoj bratučedi, Vicko Kokolić prikazuje i posvećuje. Bolica Kokoljić je kotorski plemić rođen potkraj 16. st., učio je u Padovi, a rodni je grad, u kojemu je bio sucem i rektorom škole, zastupao u Mletačkom senatu. Bolica Kokoljić svoje je djelo posvetio nećakinji Katarini Bučić, koja je u to vrijeme bila nadstojnica samostana Sv. Pavla, koji je osnovala i u njemu živjela B. Ozana, u vrijeme kada se očekivalo Ozanino posvećivanje. V. Babić drži kako je Bolicin *Život blažene Ozane*, ispjevan u osmeračkim katrenama, tipičnoj formi hrvatske barokne poezije, prvo važnije umjetničko književno djelo na hrvatskom jeziku u bokokotorskom kulturnom krugu.⁹

Naslovnica *Životopisa Bl. Ozane* Serafina Crijevića iz 1736. koju je autor sam izradio (Prema: N. Luković, *Blažena Ozana Kotorka. Jubilarno izdanje povodom 400. godišnjice smrti (1565–1965)*, Kotor, 1965. Prilozi.)

⁹ Vidi: *Hrvatska književnost Boke kotorske do preporoda* (dalje: *Hrvatska književnost Boke kotorske*), Erasmus naklada, Zagreb, 1998, str. 9. Kokoljićev se rukopis danas čuva u arhivu u Perastu.

Gospodi N.

Čuti ćeš, sestrice, – od pisma ovoga
 one tvoje družice – za zvanje od Boga,
 hoću rijet OZANE – ka meu zvijeri plahe
 gori u Komane – rodi se u Vlahe;
 kako Boga vidi – na svoju svu volju,
 na kami gdje sidi – s krunicom u polju,
 kako k njemu hrli – i kako poteče,
 da ga prije zagrlj – kako on tad uteče;
 i kako se spravi – iz vlašškoga sela
 ovi svijet ostavi – mlada i nezrela;
 kako se obeća – vijek Boga da dvori
 kako se zavijeća – ako se zatvori.¹⁰

Osamdesetih godina 17. stoljeća o čudesima Bl. Ozane u osmercima je pisao dominikanac, Kotoranin Dominik (Vinko) Ceci, profesor teologije i jedno vrijeme provincijal Dalmatinske dominikanske provincije. O njemu je zabilježeno da je postigao najviši znanstveni stupanj dominikanskog reda te da je uživao velik ugled teologa i govornika. Sačuvana su samo dva prijevise¹¹ njegove pjesme (spjeva) *Život svete Hosane Crnogorkinje koludrice reda svetog Dinka*, o kojoj N. Luković kaže da je, iako ima samo kulturno-povijesnu vrijednost, dokaz da se u Kotoru „u jeku mletačke vladavine, pjevalo našim jezikom i da se stvarala narodna književnost“.¹² Pjesma se sastoji od 60 osmeračkih katrena s rimom ABCB. Ceci posebnu pozornost u svome spjevu usmjeruje na čuda koja su se pripisivala Bl. Ozani. Da bi potkrijepio te neobične događaje iz Ozanina života, V. Babić ističe kako se Ceci služi raznim biblijskim citatima i navodi ih na marginama svoje pjesme.

¹⁰ Prema: *Stara književnost Boke*, str. 34.

¹¹ Pjesmu je objavio Josip Djelčić, pod nazivom koji je dao Antonin Zaninović, *Pjesma kotorskog dominikanca o. Cecija o čudesima blažene Ozane Kotorske* u Hrvatskoj prosvjeti, god. XVII, 1930, Zagreb, br. 6, str. 148–151. Jedan stariji prijevis čuva se danas u arhivu u Perastu i neznatno se razlikuje od Djelčićeva prijevise. U *Hrvatskoj književnosti Boke kotorske* donose se dijelovi pjesme iz peraštanskog arhiva, a kod N. Lukovića dijelovi inačice objavljene u Hrvatskoj Straži. Vidi: *Hrvatska književnost Boke kotorske*, str. 65 i N. Luković, *Blažena Ozana Kotorka*, str. 107.

¹² *Blažena Ozana Kotorka*, str. 107.

O, kolici gori u raju
Uživaju, i još š njima
Naša Reda meu ostale
Suor Ozana Kotorkinja

A velika koliko je
Naša Joše, tko će znati
Ka čudesa ona učini
Potrebno je sad slušati

Sada Joše u kraljevstvu
Slavi Boga i Mariju,
Ku je i na sv'jet sved hvalila
U svetomu Rozariju

Proslavimo i mi Jošu
Svi zajedno i prosimo,
Da moli se i izmoli,
Da se i mi sahranimo.¹³

Splićanin Jeronim Kavanjin¹⁴ u svom spjehu *Bogatstvo i uboštvo, velepjesan u 30. pjevanja* (1861) ili *Poviest vandelska bogatoga a nesrećna Epuluna i uboga a čestita Lazara (Bogatstvo i uboštvo) „velopiesna“ Jerolima Kavanjina* (prema izdanju iz 1913. godine) kotorskoj blaženici u XV. pjevanju posvećuje strofe 131–134:

¹³ Prema: N. Luković, *Blažena Ozana Kotorka*, str. 106–107.

¹⁴ Jeronim Kavanjin (4. 2. 1641, Split – 29. 11. 1714, Split). Potomak doseljeničke talijanske plemićke obitelji, doktor prava, odvjetnik i pjesnik. Najpoznatije mu je djelo *Poviest vandelska*, poznato u znanosti pod nazivom *Bogatstvo i uboštvo*, kako ga je u XIX. stoljeću prekrstio Ivan Kukuljević. To je „velepjesan“ u trideset pjevanja, s biblijskom motivikom, ali s originalnim pretenzijama: npr. uz didaktičku notu pjesnik je unosio i vlastita razmišljanja i događaje iz povijesti Splita. Bio je član splitske Akademije slovinske (ilirске). Djela: *Bogatstvo i uboštvo, velepjesan u 30. pjevanja*. Izd. troškom J. J. Strosmajera, U Zagrebu 1861; *Poviest vandelska bogatoga a nesrećna Epuluna i uboga a čestita Lazara (Bogatstvo i uboštvo) „velopiesna“ Jerolima Kavanjina*, Stari pisci hrvatski, knj. 22, JAZU, Zagreb, 1913; *Oporuka Jerolima Kavanjina. Rodoslovlje. Pismo Petru Velikom*, Priredio Ćiro Ćičin Šain, Split, 1951. Vidi: Ivo Frangeš, *Povijest hrvatske književnosti*, Nakladni zavod Matice hrvatske Zagreb / Cankarjeva založba Ljubljana, 1987, str. 470.

Blažena je i Jožana,
dominiška koludrica
blagoshranje Kotorana,
er njihova kotarnica (zemljakinja)
sveta Pavla u skrovišće
leži grajsko utočište.
Nu, Kotore, ki na kraju
negde naše kraljevine
miran sjediš u potaju,
meu visoke dvi planine,
dno risanske metnut luke,
ko u dragi sâd jabuke.

U tebi bo sveta Osana,
cvit čistoće, uzgoji se,
plod triju braće Kotorana,
Zagurović kojeh smlatiše,
blažen Adam, Maren, Gracija,
kih ispusti van Dalmacija.

Ali i prem da ti nimaš
neg Osanu od tvojizih
jošter dare Božje primaš
po kreposti od tujizih,
stat u tebi ki obraše,
da te od zla svega maše.¹⁵

Potkraj 17. stoljeća kotorskoj je mučenici osmerački spjev posvetio dominikanac Vicko Dudan (1660–1703), rodom Splitsanin, koji je za života bio cijenjen kao teolog, a slavu mu je donio njegov propovjednički dar. Obnašao je dužnost provincijala Dominikanske provincije Dalmacije.¹⁶ U zbirci svojih himni za sve kršćanske blagdane na hrvatskom jeziku veliča i Bl. Ozanu. U središtu njegova zanimanja nije Ozanin životopis, nego njezina osobnost; ona je za njega oličenje najvrednijih kršćanskih vrлина, i kao takva uzor koji treba slijediti i s njim se poistovjećivati:

¹⁵ *Blažena Ozana Kotorka*, str. 107–108.

¹⁶ *Stara književnost Boke*, str. 84.

Dobra, brza, hitra, stidna,
bogoljubna nad sve bijaše,
prava prudna, čista vrijedna,
za grijeh smrtni ne znadijaše.

Mirna, krotka, trijezna, sudna,
od svakoga pofaljena,
vele zvrсна, mnogo čudna,
ća do neba uzvišena.

Bistra, bijela i rumena,
svak od kud je, znat željaše,
tako lijepa i sunčena,
da joj se svijet veseljaše.

Mudra, vjerna, tiha, umna,
od svakoga bi poznana,
mila, draga, često trudna,
kako sveta bi držana.¹⁷

U tri pjevanja (1204 stiha, 301 strofa osmeračkih katrena tipa AB-AB) Dudan je obradio cjelokupni život Bl. Ozane, ali se „posebno zadržava na detaljima koji po svojoj prirodi nose široke mogućnosti slikovitog izražavanja u baroknim kontrastima (mistična viđenja, asketski život, prirodne nepogode i sl.)“.¹⁸

U 18. stoljeću o Ozaninu je životu prije ulaska u dominikanski samostan na talijanskom jeziku i u proznom obliku progovorio Peraštanin Andrija Balović (1721–1784).¹⁹ Donosimo dio o Ozaninim mističnim i ekstatičnim doživljajima koje je imala kao mlada pastirica, prije nego je stupila u samostan i zavjetovala se na redovništvo:

„(...) I tako, kada je vodila stado svojoj kući, imala je milost da na obližnjoj livadi, a u blizini jednog velikog kamena, vidi prekrasno Djetešce kako je promatra vedra i smirena lica. A u trenutku

¹⁷ Prema: *Stara književnost Boke*, str. 85.

¹⁸ *Hrvatska književnost Boke kotorske*, str. 57.

¹⁹ Peraštanina Andriju Balovića u Zadar je doveo nadbiskup Vinko (Vicko) Zmajević. Školovao se u Loretu, a jedno je vrijeme obnašao dužnost opata opatije Sv. Jurja u Perastu. Njegovi prijevodi i propovijedi su izgubljeni, a sačuvana je *Historia della valorosa nobile nazione Pirustina*. Vidi: *Stara književnost Boke*, str. 220.

kada je htjela da ga nježno zagrli, najedanput iščeznu pred njezinim očima, dok je ona ostala ispunjena radošću i blaženstvom. Kada je o čudesnom slučaju pričala majci, ona to ipak nije povjerovala. Malo vremena kasnije, razmatrajući božanske stvari, bila je ponesena ekstazom i najednom osnažena i utješena novom vizijom Čovjeka koji je, lebdeći u zraku, bio prikovan na križu, lijući krv na sve strane. Takav je neočekivan događaj izazvao u njoj nezadrživ izljev suza. Učvrsti se, između ostalog, u uvjerenju da je to bio pravi Bog kršćana. I nikada nije mogla zadržati jecaje, uzdahe, molitve i udaranje rukom u grudi zbog boli uvrijeđena Otkupitelja, sve dok je majka, poslije neprestanih molbi i navaljivanja, nije dovela u Kotor. (...)“²⁰

Na početku smo već spomenuli da je dominikanac, Dubrovčanin Serafin Crijević (1686–1759), glasoviti pisac povijesti dubrovačke Crkve, preveo s talijanskog na latinski jezik životopis Bl. Ozane nepoznata njezina suvremenika (*De rebus gestis Beatae Osannae a Cattaro, virginis ordinis praedicatorum commentarius ignoti authoris, ex vulgari Itala in linguam latinam translatus et notis illustratus a fratre Seraphino Maria Cerva, Ragusino, ordinis praedicatorum, anno Domini MDCCXXXVI*) i sam iluminirao naslovnu stranicu. Rukopis se danas nalazi u biblioteci Dominikanskoga samostana u Dubrovniku.

Povodom proslave potvrde štovanja Blažene Ozane 1930. godine pjesnici iz Boke i Dalmacije ispjevali su nekoliko prigodnih pjesama među kojima je najbolja bila ona hrvatskoga književnika Velimira Deželića starijeg, koja se do danas pjeva u Kotorskoj biskupiji i po crkvama u Hrvatskoj na isti napjeva kao i himna Sv. Tripuna, stoga je ovdje donosimo u cjelini:

BLAŽENOJ OZANI

 Anđele bijeli s gordih crnih gora
 Sašla si k žalu talasnoga mora
Sjajnom da svijetliš dušom svojom bijelom
 Narodu cijelom.

 Lomljava groma, nježan žubor vrela,
 Olujni vihor, ovčica bijela,
 Vrletne hridi i leptirić mali
 K Bogu te zvali.

²⁰ Prema prijevodu Miloša Miloševića, u: *Stara književnost Boke*, str. 222.

Ti si, Ozano, ubirala ruže,
Krista da Kralja miloduhom kruže
Ponizna kćeri svetog Dominika
Rodu si dika.

Svetosti tamjan život ti je bio,
Najbolji ti si odabrala dio,
S Kristom na križu stekla vječnog pira
Palmu si mira.

Sjaji nam svijetlom s neba u visini,
Daj da se narod vjerom ujedini,
Kršni nam kamen svaki blagoslovi,
Sve nas obnovi.

Tvojim nam žarom Kotor daj da plane,
Bokeljske naše i sve roda strane,
Ružama pospi brda nam i doli,
Za sve nas moli.

Tu je Deželićevu himnu na talijanski jezik preveo dr. Hermenegildo Pelegrinetti pa je moguće da se pjevala i u talijanskim crkvama.²¹

Iste je godine, dakle 1930, u Zagrebu objelodanjen deseterački spjev od gotovo 1000 stihova povjesničara i narodnog prosvjetitelja Antuna Rossija *Život bl. Ozane Kotorke, rodom Crnogorke*, te u Hrvatskoj Straži himna Baltazara Vijolića u čast blaženice, dok je u Almanahu Gospe Lurdske 1931. tiskana pjesma Hercegnovljanina Jeronima Kornera *Rastanak bl. Ozane od majke i zavičaja*.

Spomenuti nam je da i u suvremenoj hrvatskoj književnosti postoji tekst posvećen Bl. Ozani. Godine 1994. hrvatski publicist, dramski i prozni pisac, dramaturg, kazališni producent i pedagog te ravnatelj kazališta i festivala, autor brojnih zapaženih dramskih tekstova Darko Lukić oživljuje uspomenu na Bl. Ozanu u dramskome tekstu pod nazivom *Čudo Ozane Kotsorske*. Riječ je o dramskome tekstu koji je na natječaju u sklopu Festivala Marulićevi dani te godine dobio glavnu nagradu. Žanrovski je pobliže određen kao dramsko sjećanje i miraculum – *na slavu Boki i njezinoj*

²¹ *Prilozi*, - u: Blažena Ozana Kotorka, str. 131.

najvećoj kćeri, Blaženoj Ozani Kotorskoj. Andrijana Car Mihec²² taj tekst karakterizira kao povijesnu dramu (tri dijela) u koju je interpoliran dramski mirakul o čudima Ozane Kotorske. Prva slika prologa Lukićeve drame zbiva se 27. travnja 1565. godine, na dan kada se Blažena Ozana Koterska na samrtničkoj postelji ispovijeda Sv. Ocu Tomi Basku; druga se slika odvija 3. srpnja 1930. godine, kada Sveta Stolica kanonizira Ozanu Kotersku te se tim povodom u Kotoru priprema veličanstvena proslava; međutim, to je ujedno i povod iskazivanja sukoba monarhističkoga Beograda i katoličkog Zagreba oko sustavnoga plana potiskivanja Hrvata iz Boke kotorske; treća je slika pod naslovom *Čudo* smještena u 1539. godinu, tj. u vrijeme kada zazidana djeвица Ozana uspijeva spasiti mletački Kotor od turske najeзде. Pretežiti se dio radnje (prva i treća slika), upućuje Car-Mihec, vezuje uz mletačko razdoblje bokeljske povijesti koje je po sudu većine povjesničara jedan od relativno stabilnijih perioda u kojem je stvoren moderni bokeljski regionalizam. To je vrijeme bilo obilježeno velikim sukobima, od kojih je za Lukićevu dramu najvažniji napad Turaka 1539. pod vodstvom slavnoga Hajruddina Barbarosse i postupnim integriranjem u južnohrvatsku kulturnu zonu s mletačkom Dalmacijom i slobodnim Dubrovnikom, kao i asimiliranjem crnogorskih pridošlica u Kotoru, kao što je, primjerice, upravo blažena Ozana, te razvojem trgovine i brodarstva. Tridesete pak godine iz druge dramske slike doba su velikosrpskog ekspanzionizma, karađorđevićевske Jugoslavije, kada započinje sustavno svojatanje hrvatske kulturne baštine u Boki i tihi egzodus bokeljskih Hrvata. U Lukićev su dramski tekst uključene i povijesno provjerljive osobe: biskup Nikola Dobrečić – arhibiskup barski i primas srpski, Antun Brajović – član odbora za proslavu, general Panta Đukić – zapovjednik Boke, Alessandar Buchia – kotorski vijećnik i sudac, Ivan Marija Bembo – mletački providur i rektor, te već spomenuti kotorski pjesnik Ivan Bone de Boliris, životopisac Blažene Ozane. Car-Mihec drži kako je dramski mirakul o čudima Ozane Kotorske u radnju interpoliran da bi kroz metaforu muke te zazidane djevice „kao svojevrsnoga simbola ekumenskog zbližavanja, koji se našim prostorima proteže kroz četiri duga i krvava stoljeća, proveo analogiju između prošliх i današnjih zbivanja“.²³ Blažena je Ozana u ovoj drami prikazana kao tipična srednjovjekovna mučenica koja nepogrešivo proriče i koja je doživjela velike milosti viđenja. „Kako tvrdi otac Vincencije, ukazali su joj se do sada

²² *Čudo Ozane Kotorske* Darka Lukića, - u: Andrijana Car-Mihec, *Mlada hrvatska drama* (Ogledi), Osijek, 2006, str. 177–194.

²³ Andrijana Car-Mihec, o. c., str. 181.

i sveti Pavao, i sveti Tripun, sveti Vincencije Ferreri, a često sam Isus, Blažena Djevica i angjeli. Trpi svjesno za više ciljeve, jede klečeći, odjevena u kostijeti i privezana o pasu željeznim pojasom, koji joj često otvara žive rane. Tijelo bičuje zauzlanim konopcima, katkad i verižicama. Na svom životnom putu izložena je kojekakvim iskušenjima...²⁴

Podatke o Blaženoj Ozani nalazimo i izvan književnoumjetničkoga konteksta kod brojnih europskih autora, primjerice, povjesničara Farllatija (*Illyricum Sacrum*, 1800), mletačkog senatora Flaminius Corneliusa (*Catharus Dalmatiae civitas*, 1759), Francesca Marie Appendinija (*Memorie spettenti ad alcuni uomini illustri di Cattaro*, 1811), Vuka Stefanovića Karadžića (*Srpske narodne poslovice*, 1900), Paska Guerinija (*Succinta relazione geografica, storico-politica ed ecclesiastica delle Bocche di Cattaro e del suo territorio*, oko 1870), Vjekoslava Klaića (*Opis zemalja u kojih obitavaju Hrvati*, 1881), Josipa Djelčića (*Memorie storiche sulle Bocche di Cattaro*, 1879), Bonaventure da Masera (*Il giglio del Montenegro, ossia la Beata Osanna da Cattaro*, 1882), Anđela Miškova (*Rosario-memorie Domenicane* 1880. i u glasniku *Gospina krunica* 1900), Iva Matkovića (*Život blažene Hosanne Kotorkinje*, 1888), Reinharda E. Pettermanna (*Führer dursh Dalmatien*, 1899), Antona Miloševića (*Schematismus seu Status personalis et locis Doecesis Catharensis pro anno Domini MCMVII*, 1907), Mitra Vukičevića (*Vladika Mardarije Kornećanin* u časopisu Luča, 1901), Boška Dumovića (*Blažena Jovana (Ozana) Kotorka – crtica iz narodnog predanja* u časopisu Crna Gora, 1929), Innocenza Taurisano (*Beata Osanna da Cattaro*, 1929), Nika Lukovića (*Život Blažene Ozane Kotorke*, 1929), Ante Šimčika (*Blažena Ozana u književnosti* u Almanahu Gospe Lurdske, 1931), P. Marcusa Antoniusa Van den Oudrina (*De Witte Heilige Van Tsrna Gora* u časopisu De Rozenkrans-Von-Het-St. Dominicus-College br. 2, 4, 6, 8, 11, 12, 1933), Ranke Andrić (*Božja Pastirica*, 1946), I. Vitezića (*Buchberger, Lexikon für Theologie und Kirche*, 1962), u brojnim člancima, posebice povodom proslave potvrde štovanja Blažene Ozane 1930. godine u Hrvatskoj Straži,²⁵ a u najnovije vrijeme leksikonsku je natuknicu o Bl. Ozani napisala Milica Lukić (Slobodan Prosperov Novak – Milovan Tatarin (ur.), *Leksikon Marina Držića*, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, Zagreb, 2008).

²⁴ Andrijana Car-Mihec, o. c., str. 188.

²⁵ *Blažena Ozana Kotorka*, str. 110–115.

III.

Svrha je ovomu kratkom razmatranju *na slavu Boki i njezinoj najvećoj kćeri, Blaženoj Ozani Kotorskoj*, kako je kotorsku blaženicu u svojoj drami nazvao Darko Lukić, bila dati nacrt i poticaj za ozbiljno promišljanje o književnoumjetničkim (i inim) obradama njezina životopisa, ali i ponovno vrednovanje tih tekstova (a don Niko Luković svjedoči o njihovoj brojnosti kroz povijest) u književnopovijesnom, književnoteorijskom i kulturološkom smislu u okrilju dviju kultura – hrvatske i crnogorske – te povezati književnoumjetnički izraz s onim u likovnoj umjetnosti koja također i u hrvatskoj i u crnogorskoj kulturi bilježi brojna djela na temu Bl. Ozane.

Literatura

- Babić, Vanda (pr. i predgovor napisala), *Hrvatska književnost Boke Kotorske do preporoda*, Erasmus naklada, Zagreb, 1998.
- Badurina, Anđelko (ur.), *Leksikon ikonografije, liturgike i simboličke zapadnog kršćanstva*, Sveučilišna naklada Liber, Kršćanska sadašnjost, Institut za povijest umjetnosti, Zagreb, 1979. Glazier, Michael – Monika K. Hellwing (ur.), *Suvremena katolička enciklopedija*, Laus, Split, 1998.
- Banac Ivo – Slobodan Prosperov Novak – Branko Sbutega, *Stara književnost Boke: antologija*, Slon, Zagreb, 1993.
- Frangeš, Ivo, *Povijest hrvatske književnosti*, Nakladni zavod Matice hrvatske Zagreb / Cankarjeva založba Ljubljana, 1987.
- Luković, Niko, *Blažena Ozana Kotorka. Jubilarno izdanje povodom 400. godišnjice smrti (1565–1965)*, Kotor, 1965, str. 11.
- Prosperov Novak, Slobodan – Milovan Tatarin (ur.), *Leksikon Marina Držića*, Leksikografski zavod, Miroslav Krleža, Zagreb, 2008.

Internetski izvori

www.kotorskabiskupija.net (stranica posjećena 6. srpnja 2009. u 11:35)

Milica LUKIĆ

**THE KULT OF BLESSED OZANA IN LITERARY WORKS
(outline)**

This work actualizes the book by Father Niko Luković published in Kotor in 1965, *Blessed Ozana from Kotor. A Jubilee Publication Celebrating the 400th Anniversary of Death (1565–1965)*. This is an unfairly neglected and forgotten source which most systematically describes the life and work of this dominican nun (recluse). Blessed Ozana from Boka Kotorska is the symbol of ecumenism whose cult spread fast after her death throughout Europe (especially in Italy, Spain, Germany and the Netherlands). The book also brings the description of historical and cultural circumstances during her life in Kotor, together with numerous documents, both literary and historiographical ones. With the help of this source and other contemporary sources (Old Literature of Boka, Croatian Literature of Boka Kotorska until the time of revival and others), the cult of Blessed Ozana is registered in literary and artistic writings from the time of her death in the second half of the sixteenth century until today.

Key words: *Blessed Ozana from Kotor, literary and artistic works, Father Niko Luković*